

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

11/10-598

01.11.2019

Прем'єр-міністру України

ГОНЧАРУКУ О.В.

Шановний Олексію Валерійовичу!

Надсилаємо адресований Вам депутатський запит народного депутата України Фролова П. В., оголошений на засіданні Верховної Ради України 1 листопада 2019 року, для розгляду і надання відповіді автору запиту і Голові Верховної Ради України у встановлений чинним законодавством 15-денний термін.

Додаток: депутатський запит на 5 арк. у 1 прим.

З повагою

Д. РАЗУМКОВ

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

ФРОЛОВ Павло Валерійович

01008, м. Київ, вул. М. Грушевського 5

№ 122-9-зп

31 жовтня 2019 року

**Прем'єр-міністру України
ГОНЧАРУКУ О.В.**

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

*Щодо вжиття заходів зі спрощення процедури
отримання першого паспорта громадянина
України особами, які мешкають на тимчасово
окупованих територіях України*

Шановний Олексію Валерійовичу!

Як відомо, громадянство визначає конституційно-правовий статус особи і засвідчує правовий зв'язок людини з державою, що знаходить свій вияв у взаємних правах та обов'язках (стаття 1 Закону України «Про громадянство України»). Відповідно, громадянство є підставою для набуття всіх прав, визначених Конституцією України для власних громадян: соціальних, економічних, політичних тощо. Право особи на громадянство є невід'ємним. Серед основних принципів, на яких ґрунтується законодавство України з питань громадянства, – це збереження громадянства незалежно від місця проживання громадянина (пункт 7 статті 2 Закону України «Про громадянство України»).

Паспорт громадянина України – це один з основних документів, який посвідчує особу і громадянство України (стаття 5 Закону України «Про громадянство України»). Відповідно до статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» на тимчасово окупованій території (далі – ТОТ) на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, вчинення правочинів, проведення виборів та референдумів, реалізації інших прав і свобод людини і громадянина. Правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території. При цьому згідно з частиною другою статті 6

тимчасово окупованій території. При цьому згідно з частиною другою статті 6 цього ж Закону оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України. Відповідно, на сьогодні діє Порядок оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території України, затверджений Кабінетом Міністрів України, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 року № 289.

Унаслідок окупації частини території України та встановлення лінії зіткнення (у Донецькій та Луганській областях) та адміністративної межі з АР Крим між підконтрольними та окупованими частинами із запровадженням особливого порядку їх перетину, питання отримання перших українських паспортів особами від 14 до 16 років значно ускладнилось. За орієнтовними даними кількість дітей, які досягають чотирнадцятирічного віку щороку, дорівнює приблизно 10-11 тисяч на території окупованої частини Донецької області та 7-8 тисяч у Луганській. Отже, можна припустити, що з 2014 року у сукупності близько 90 тис. дітей вже досягли 14-тирічного віку і мають право отримати перший паспорт громадянина України. Відповідно, з кожним роком кількість таких осіб постійно зростає.

Наявність паспорта громадянина України в осіб, які досягли 14-річного віку, дає можливість вільно перетинати лінію зіткнення між підконтрольними та тимчасовими окупованими територіями України, підтримувати зв'язки з населенням інших регіонів України, зокрема родичами, знайомими, мати можливість міжрегіональної мобільності та міграції, доступ до української освіти, медичних, адміністративних, соціальних послуг тощо. Отже, відсутність паспорта громадянина України поступово відокремлює молоде покоління, що наразі підростає на ТОТ, від правового поля держави Україна, обмежує здійснення прав молодих людей.

Наразі процедура отримання першого паспорта особою, яка досягла 14-річного віку, загалом є достатньо простою і доступною. Однак для тих, хто проживає на ТОТ, вона ускладнена багатьма чинниками. По-перше, фінансові та часові обмеження батьків дитини. За наявною процедурою особа 14-16-річного віку разом із батьками (одним із них) або уповноваженою особою, має приїхати на підконтрольну територію щонайменше двічі. Перший раз задля того, щоб подати документи. Вдруге, щоб отримати готовий паспорт. Зазвичай кожна така поїздка триває близько двох днів, оскільки перетин лінії зіткнення є досить складним і заявники не завжди встигають протягом одного дня подати документи та повернутися додому. Отже, батьки повинні мати два вільних дні під час робочого тижня, а також мати належні фінансові ресурси для оплати послуг перевізників і ночівлі на підконтрольній території щонайменше двічі.

По-друге, обмеженість можливості перетину лінії зіткнення. Зокрема, задля того, щоб отримати перший паспорт, особа має відвідати територіальний підрозділ Державної міграційної служби України (ДМС) з обома батьками (одним з них) або уповноваженою особою, але за наявності нотаріально завіреної довіреності українського зразка від того з батьків, хто не їде з дитиною. Оскільки при поверненні після подання документів на паспорт вони перетинають лінію зіткнення або адміністративний кордон з українського боку, на якому діють загальні правила перетину державного кордону України. Зокрема, для виїзду за кордон лише з одним із батьків особи, яка не досягла 16-річного віку, необхідна наявність нотаріально заведеного дозволу другого з батьків.

Основними проблемами для перетину лінії зіткнення є: відсутність одного з батьків і, відповідно, неможливість отримати нотаріально завірений дозвіл українського зразка; батьки (один або обидва) є невиїзними, оскільки можуть працювати у квазівладних установах на тимчасово окупованих територіях; наявність у батьків обмежувальних страхів та стереотипів щодо нелояльної політики української держави стосовно жителів ТОТ; відсутність у родини фінансових ресурсів для попереднього виїзду на підконтрольну частину України одного з батьків для оформлення нотаріально заведеного дозволу; особа 14-16 річного віку, яка має інвалідність і є маломобільною або цілком немобільною; за відсутності батьків загалом – діти-сироти; за відсутності батьків та наявності опікуна, приміром людини похилого віку, для якої процедура отримання паспорта громадянина України для дитини, що знаходиться під її опікою, є надто складною з фізичної та організаційної точки зору; поширені випадки невизнання на українських контрольно-пропускних пунктах нотаріально заведеного дозволу російського зразка, який має один із батьків.

Через невиїзний статус батькам дитини з ТОТ іноді легше отримати нотаріальний дозвіл російського зразка на території РФ. Особа, яка не досягла 16-річного віку, має право перетинати державний кордон України без нотаріально заведеного дозволу другого з батьків на підставі таких обставин: 1) якщо другий з батьків іноземець або особа без громадянства і цей факт зафіксовано у свідоцтві про народження дитини; 2) за пред'явлення таких документів або їх завірених нотаріально копій: свідоцтво про смерть одного з батьків; рішення суду про позбавлення батьківських прав другого з батьків; рішення суду про визнання другого з батьків безвісти зниклим; рішення суду про визнання другого з батьків недієздатним; рішення суду про надання дозволу на виїзд за кордон особі, яка не досягла 16-річного віку, без згоди і супроводження другого з батьків; довідка про заборгованість сплати аліментів. Усі вищезазначені підстави – рішення суду та довідки, які дозволяють перетинати лінію зіткнення з підконтрольної частини на тимчасово окуповану особам, які не досягли 16-річного віку, за відсутності нотаріально заведеного дозволу одного з батьків, мають бути видані на території України. Однак у багатьох випадках люди, що мешкають на ТОТ, по-перше, не поінформовані належним чином про наявні можливості українського законодавства. По-друге,

отримання таких документів на підконтрольній території (зокрема судових рішень) також значною мірою ускладнено фінансовими та часовими обмеженнями для мешканців ТОТ.

Значним обмеженням для жителів ТОТ Донецької та Луганської областей є можливість оформлення першого паспорта громадянина України виключно у територіальних підрозділах ДМС, що знаходяться на підконтрольній частині цих областей. Зокрема, для тих, проживає в Криму, існує окремий Порядок, яким передбачено оформлення документів за місцем подання. Для жителів ТОТ Донецької та Луганської областей такого окремого Порядку не розроблено, а діє внутрішнє розпорядження ДМС про можливість подання документів лише на підконтрольній території двох областей. Іноді таке обмеження ускладнює ситуацію для тих людей з ТОТ, які мають родичів чи знайомих в інших регіонах України, в яких вони могли б зупинитися на час отримання першого паспорта або залишити там дітей на період від подачі документів до отримання готового документу.

Отримання першого паспорта громадянина України є способом встановлення правових зв'язків між державою Україна та особами, які досягли 14-річного віку і мешкають на ТОТ. У світлі затвердження РФ спрощеної процедури отримання паспорта громадянина РФ для жителів ТОТ Донецької та Луганської областей – підтримка та збереження громадянства України серед молодого покоління жителів ТОТ набувають надзвичайно важливого значення. Чинна процедура отримання першого паспорта громадянина України для осіб 14-16-річного віку, які мешкають на ТОТ, є надто складною, по-перше, через значні часові та фінансові витрати, оскільки потребує виїзду на підконтрольну частину та знаходження на ній по декілька днів щонайменше двічі – під час подання документів та отримання готового паспорта. За необхідності надання додаткових документів та підтверджень таких виїздів може бути більше. По-друге, складність перетину лінії зіткнення та адміністративного кордону через необхідність наявності нотаріально завіреного дозволу одного з батьків або інших документів (рішень українських судів, довідок українського зразка), оскільки під час перетину лінії зіткнення з підконтрольної на окуповану територію діє порядок перетину державного кордону України, який вимагає нотаріально затвердженого дозволу. По-третє, відсутність єдиного, уніфікованого внутрішнього порядку в органах ДМС, щодо процедури подання документів на отримання першого паспорта, який би визначав, зокрема, чіткий механізм ідентифікації особи, яка отримує перший паспорт та її батьків за необхідності.

29.10.2019 року набула чинності Постанова Кабміну «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій» від 17.07.2019 року № 815, яка торкнулася, зокрема, певного спрощення порядку перетинання лінії розмежування на ТОТ у Донецькій та Луганській областях. Проте і в цьому акті питання спрощення порядку отримання першого паспорта громадянина України особам, які досягли 14-річного віку і мешкають на ТОТ, не отримали належного врегулювання.

У зв'язку з вищевикладеним, зважаючи на соціальну важливість порушеного питання та на підставі статті 15 Закону України «Про статус народного депутата України» просимо дати доручення Міністерству у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Державній міграційній службі України, Міністерству внутрішніх справ України розглянути можливість спрощення процедури подання та отримання першого паспорта громадянина України особам, які досягли 14-річного віку і мешкають на ТОТ, зокрема з таких питань:

- можливість подання необхідних документів для отримання першого паспорта на КПВВ у Донецькій та Луганській областях, адміністративного кордону з Кримом без необхідності його перетину, що зніме необхідність оформлення нотаріально завіреного дозволу для повернення на ТОТ, скоротить час та фінансові витрати для родин;

- передбачити можливість для мешканців ТОТ Донецької та Луганської областей оформлення документів, що посвідчують особу та громадянство за місцем подання (за прикладом постанови Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 року № 289 для жителів ТОТ АР Крим);

- скоротити строки отримання першого паспорта громадянина України для осіб 14-18-річного віку, які мешкають на ТОТ;

- уніфікувати процедуру ідентифікації особи, необхідну для отримання першого паспорта, розмістити для зручного загального доступу усіх зацікавлених осіб на веб-сайті ДМС, а також на КПВВ;

- спростити процедуру ідентифікації особи, необхідну для отримання першого паспорта громадянина України;

- передбачити окремий спрощений механізм оформлення першого паспорта для осіб з інвалідністю (маломобільних та немобільних), які мешкають на ТОТ;

- розробити доступний механізм оформлення першого паспорта для дітей-сиріт, які мешкають на ТОТ.

Відповідь за результатами розгляду депутатського запиту прошу надати у строки, передбачені законодавством.

З повагою

П.В. ФРОЛОВ
(посв. № 122)